

DN Debatt. ”Går Sverige med i Nato kan kärnvapen placeras hos oss”

PUBLICERAD 2015-08-06

Sverige måste följa doktrin. Som Natomedlem kan vi i kris tvingas ta emot kärnvapen, i strid med riksdagens beslut. Att inte ta med kärnvapnen när man diskuterar Nato och Ryssland är verklighetsförfalskning. Vi måste verka för ett förbud mot detta hot mot mänsklighetens överlevnad, skriver tolv debattörer från Läkare mot kärnvapen.

I dag den 6 augusti är det 70 år sedan Hiroshima jämnades med marken av uranbomben Little Boy. Tre dagar senare bombades Nagasaki med plutoniumbomben Fat Man. Sammanlagt dog omkring 150 000–200 000 människor vid explosionerna och under dagarna efteråt. I dag kan en ensam ubåt bära kärnvapen som på en dag kan döda tiotals miljoner människor. Ett större kärnvapen med 5 megatons sprängkraft som träffade Stockholm city skulle döda omkring 600 000 människor och svårt skada ungefär lika många samtidigt som alla Stockholms sjukhus skulle raseras.

Klimateffekterna av ett globalt kärnvapenkrig är så svåra att de flesta människor som överlever själva kriget skulle drabbas av svält. Även ett ”begränsat” kärnvapenkrig skulle få svåra följder. Forskare vid meteorologiska institutionen på Stockholms universitet har, med forskningsanslag från Svenska läkare mot kärnvapen (SLMK), beräknat klimateffekterna efter ett tänkt regionalt kärnvapenkrig mellan Indien och Pakistan med mindre än 1 procent av världens kärnvapen. Bränderna vid ett sådant ”begränsat” kärnvapenkrig skulle leda till enorma mängder sot i stratosfären som direkt leder till ett kallare klimat med minskad nederbörd över hela norra halvklotet. Effekten varar i flera år och skulle sannolikt leda till utbredd missväxt och matbrist även i vår del av världen.

I flera debattartiklar på DN Debatt och SvD Debatt under våren har fyra ambassadörer, två före detta försvarsministrar, en riksdagsledamot, en EU-parlamentariker, en officer och några forskare inte en enda gång nämnt ordet kärnvapen när de argumenterat för att Sverige ska gå med i Nato. Hur kan de så borttränga verkligheten? Kärnvapenhotet har blivit elefanten i rummet, den obekväma sanningen som hotar mänsklighetens överlevnad men som inte ”får” nämnas.

Nato är en militär allians med kärnvapen som en hörnsten: ”Kärnvapen är en central komponent i Natos sammanlagda förmåga för avskräckning och

försvar... så länge kärnvapen existerar kommer Nato att förbli en nukleär allians” (Nato’s Deterrence and Defence Posture Review, Chicago 2012). Nato har fortfarande en doktrin om ”first use” som innebär att man tar sig rätten att använda kärnvapen även när motståndaren inte använt dem. Om Sverige blir medlem i Nato måste Sverige ställa upp på denna doktrin.

Fem europeiska Natoländer har amerikanska kärnvapen på sitt territorium. Som Natomedlem skulle Sverige sannolikt kunna säga nej till att hysa kärnvapen i fred men om Nato anser att en kris föreligger blir vi skyldiga att ta emot dessa vapen, i strid med Ickespridningsavtalet NPT och riksdagens tidigare beslut.

Det är mänskligt att tränga bort de outhärdliga tankarna på att Nato och Ryssland kan döda miljarder människor och utrota den mänskliga civilisationen genom att använda sina kärnvapen. Men om man inte tar med kärnvapen när man diskuterar Nato, Ryssland och Östersjöns strategiska betydelse sysslar man med verklighetsförfalskning.

Men det finns hopp. Trots allt har världen 75 procent färre kärnvapen nu än toppåret 1986. År 2013 lanserades det humanitära initiativet för kärnvapenedrustning som 159 stater, däribland Sverige, nu har ställt sig bakom. Det säger att de humanitära konsekvenserna av kärnvapenanvändning är så förfärande att kärnvapnen måste avskaffas.

Det är glädjande att utrikesdepartementet den 9 april publicerade ett uttalande om att ”kärnvapen får inte användas igen, inte under några omständigheter, och det enda sättet att garantera detta är genom att helt eliminera dem”. Regeringen bör ta med kärnvapnen i uppdraget för den utredning om internationella samarbeten som blev resultatet av vårens försvarsuppgörelse. Vid FN-konferensen mot kärnvapenspridning (NPT) i maj 2015 gick man ett steg längre. En stor majoritet av världens länder, 110 stater, lovar nu att arbeta för ett förbud mot kärnvapen (The Humanitarian Pledge). Sverige har ännu inte anslutit sig till löftet men ska göra det, enligt utrikesministern.

Är ett förbud meningsfullt? Ett förbud innebär inte att kärnvapnen genast försvinner, men det är ett viktigt steg. Den allmänna opinionen i världen har drivit fram förbuden mot atmosfäriska kärnvapenprov och mot biologiska och kemiska vapen, landminor och klustervapen. Även länder som inte skrivit under förbuden finner sig i dem. Endast Nordkorea bryter mot förbudet mot kärnvapenprov.

Vi föreställer oss att när kärnvapen blivit förbjudna, när ett avtal finns som visar hur förbudet skall övervakas, och när ett stort antal kärnvapenfria stater skrivit

under, kommer detta avtal att gradvis få en större anslutning och tyngd. Förbudet mot kemiska vapen har lett till att dessa är på väg att elimineras. På samma sätt kan vi hoppas att ett förbud mot kärnvapen med tiden leder till att detta hot mot mänsklighetens överlevnad avskaffas.

Också företag behövs för att eliminera kärnvapnen. När Nordea, Nordens största fondbolag, svartlistade Boeing som levererat komponenter till det brittiska projektet Trident (ubåtar bestyckade med kärnvapen) uppmärksammades det internationellt (Financial Times den 3 maj 2015). Det innebär att Nordea inte handlar med aktier från Boeing, som redan är svartlistat av flera europeiska pensionsfonder. Swedbank antog 2013 ett koncernövergripande förbud mot finansiella tjänster till kärnvapenindustrin och namnger i sin senaste årsrapport de 25 bolag som varit uteslutna ur Swedbank Roburs fonder på grund av tillverkning av kärnvapen. SLMK kommer därför att utdela 2015 års diplom för arbete mot kärnvapen till Amanda Jackson på Swedbank.

De svenska AP-fonderna bör skärpa sin inställning till kärnvapenbolag enligt nya regler från Finansdepartementet: ”Inom ramen för NPT-arbetet har samtliga statsparter åtagit sig att verka för att alla kärnvapen elimineras. Mot denna bakgrund arbetar regeringen för en eliminering av alla kärnvapen. Detta bör få återverkningar på AP-fondsmyndigheternas investeringsbeslut.” (Nya regler för AP-fonderna. Finansdepartementet Ds 2015:34, sida 146.)

”Kärnvapnen har förändrat allt utom vårt sätt att tänka” är ett visdomsord som tillskrivs Albert Einstein. I diskussionen om Östersjöregionens strategiska roll och om Sverige ska gå med i Nato blir Einsteins ord nästan övertydliga. Vi måste lära oss tänka på ett nytt sätt. Det första och viktigaste målet för svensk utrikes- och försvarspolitik bör inte vara att gå i någon stormakts ledband utan att kraftfullt arbeta för en kärnvapenfri värld.

Inge Axelsson, professor emeritus

Inge Axelsson, professor emeritus i medicinsk vetenskap

Stefan Björnson, civilingenjör i teknisk fysik

Lars Ingelstam, professor emeritus i teknik och social förändring

Thomas Jonter, professor i internationella relationer

Jan Larsson, överläkare i anestesi och intensivvård, docent

Lars Rydén, professor emeritus i biokemi

Johan Swahn, tekn dr i teknik och global säkerhet

Gunilla Svensson, professor i meteorologi

Elisabet Södersten, psykolog

Martin Tondel, överläkare i arbets- och miljömedicin, med dr

Peter Wallensteen, professor i freds- och konfliktforskning

Gunnar Westberg, professor emeritus i medicin↷ Samtliga är medlemmar i det vetenskapliga rådet i Svenska läkare mot kärnvapen